

Elektronika 2.

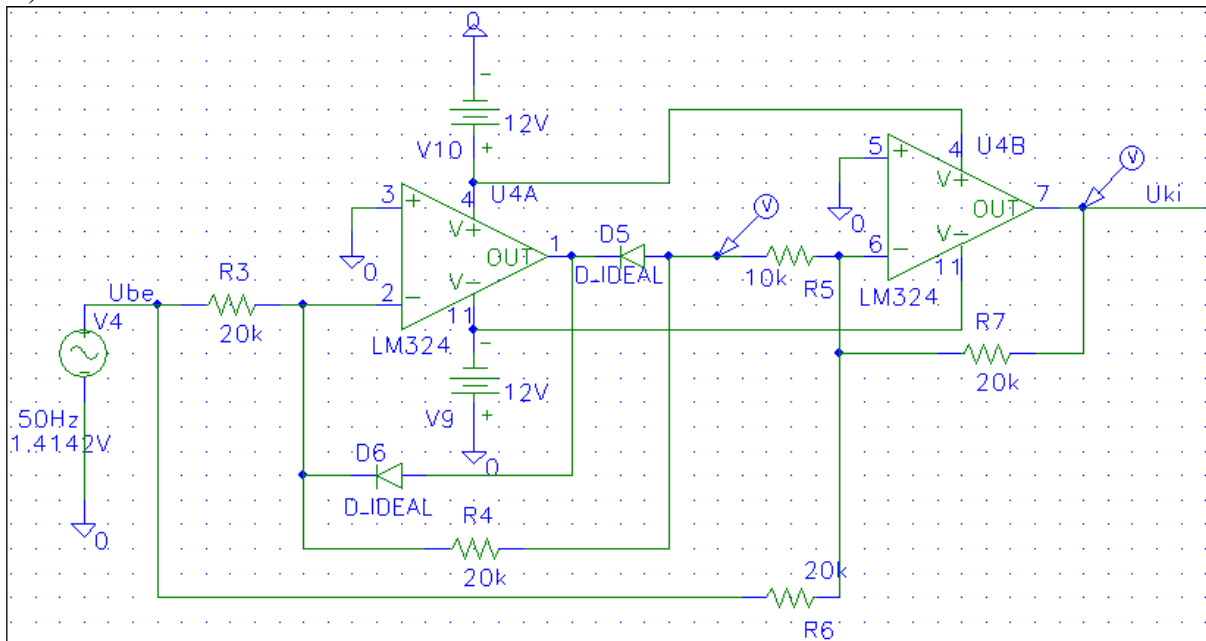
Nemlineáris áramkörök gyakorló példák

1. Egy jel abszolút középértéket szeretnénk megmérni.

- a.) Rajzolja fel a kapcsolást, ha az átalakító kimenetén egy aluláteresztő szűrőt is alkalmazunk!
- b.) Méretezze a kapcsolást, ha a kimeneti szűrő sávszélessége $f_T=10\text{Hz}$, $|U_{be}|<10\text{V}$, $|I_{be}|<1\text{mA}$!
- c.) Mekkora a kimenő feszültség, ha $U_{be}=1\text{V}_{\text{RMS}}$ 50%-os kitöltésű nulla középértékű négyszögjel?
- d.) Mekkora a kimenő feszültség, ha $U_{be}=1\text{V}_{\text{RMS}}$ nulla középértékű szinuszjel?

Megoldás:

a.)

$$I_{be} = 2 * \frac{U_{be}}{R}, \Rightarrow R = 2 * \frac{U_{be}}{I_{be}} = 2 * \frac{10}{1\text{mA}} = 20\text{k}\Omega,$$

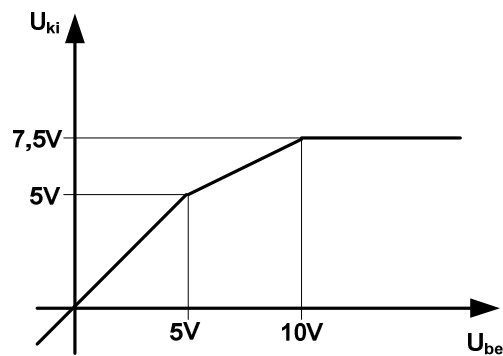
b.)

$$R * C = \frac{1}{\omega_T}, \omega_T = 2\pi f_T, \Rightarrow C = \frac{1}{R * 2\pi f_T} = \frac{1}{20\text{k} * 2\pi * 10} = 795\text{nF}$$

c.) Négyszögjelre amplitúdó=effektív érték, tehát $U_{ki\text{AV}}=1\text{V}$

d.) Szinuszra amplitúdó = $\sqrt{2}$ * effektív érték, a szinusz jel abszolút értékének középértéke az amplitúdó $2/\pi$ -szerese, tehát $U_{ki\text{AV}} = \sqrt{2} * 2/\pi \approx 0,9$.

2. Valósítsa meg az alábbi karakterisztikát!

- a.) Ideális diódák felhasználásával, ha $U_{ref}=2,5V$.
 b.) A diódák 0.7V-os küszöbfeszültségének figyelembevételével.

Megoldás:

a.)

$$I. U_{T1} * \frac{R_2}{R_1 + R_2} = U_{ref}, \Rightarrow 5 * \frac{R_2}{R_1 + R_2} = 2,5$$

$$II. U_{T2} * \frac{R_4}{R_3 + R_4} = U_{ref}, \Rightarrow 10 * \frac{R_4}{R_3 + R_4} = 2,5$$

$$III. \frac{R_5}{R_3 + R_4} = A_{u2} = \frac{7,5 - 5}{10 - 5}, \Rightarrow \frac{R_5}{R_3 + R_4} = 1/2$$

$$IV. \frac{R_5}{R_1 + R_2} = A_{u1} - A_{u2} = \frac{5}{5} - 1/2, \Rightarrow \frac{R_5}{R_1 + R_2} = 1/2$$

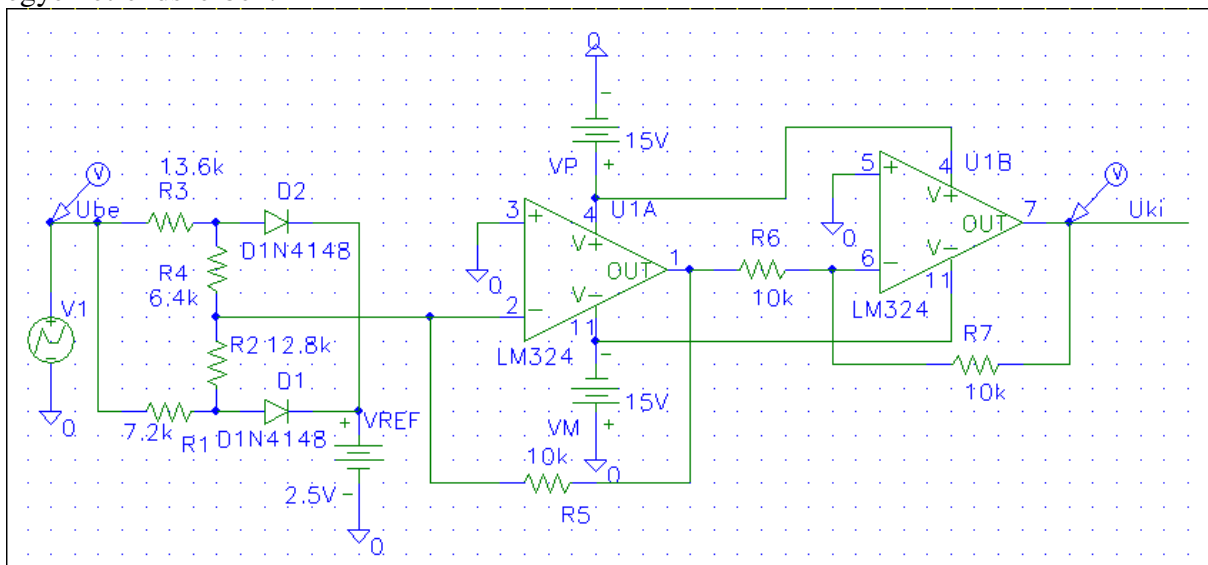
V. $R_5=10k\Omega$.

A egyenlet rendszer megoldása:

V-öt IV-be: $R_1+R_2=20k$, ezt I.-be $R_2=10k$ és $R_1=20k-R_2=10k$,

V-öt III-ba: $R_3+R_4=20k$, ezt II.-be $R_4=5k$ és $R_3=20k-R_4=15k$.

b.) A küszöbfeszültségeket is figyelembe véve a töréspontnál a diódák anódjának potenciálja 0.7V-tal a referencia feszültség felett lesz, tehát $U_{ref}=2,5V+0,7V$ -tal kell számolni a fenti egyenletrendszerben.

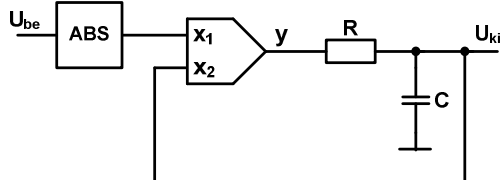
3. Abszolút-középérték-mérő használata.

a) Rajzolja fel a kapcsolási rajzot!

b) Méretezze a kapcsolást úgy, hogy a bemenő ellenállás legalább $5k\Omega$, a szűrő időállandója $1s$ legyen, és $1V$ effektív értékű szinusz bemenő jelre a kimenet $1V$ legyen!

c) Határozza meg a kimenő feszültség középértékét, ha a bemenetre $U_{be}=1V_{RMS}$ nulla középértékű négyszögjelet kötünk!

4. Egy effektívérték-mérő műszert az alábbi kapcsolás segítségével valósítunk meg.

a) Mi legyen ehhez az $y(x_1, x_2)$ függvény?

Mi lesz az U_{ki} kimeneti feszültség, ha U_{be} időfüggvénye

b) $1V$ amplitúdójú négyszög,

c) $1V$ amplitúdójú szinusz,

d) $1V$ amplitúdójú háromszög jel?

Megoldás:

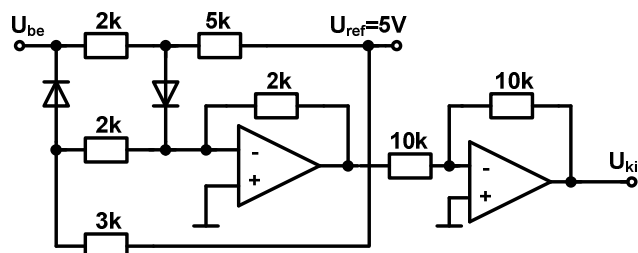
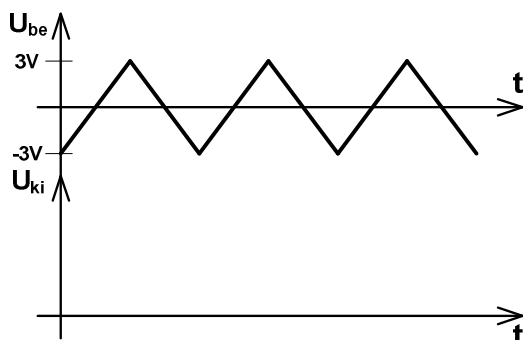
a) $y = \frac{x_1^2}{x_2}$

b) $U_{ki} = 1V$,

c) $U_{ki} = \frac{1V}{\sqrt{2}}$

d) $U_{ki} = \frac{1V}{\sqrt{3}}$

5. Az $U_{be}(t)$ feszültséget az alábbi nemlineáris áramkör bemenetére kötjük. Rajzolja fel a kimeneti feszültség időfüggvényét számszerűen is helyesen! Mi lesz a differenciális bemeneti ellenállás az egyes bemeneti feszültség tartományokban?

6. Rajzolja fel az egyutas precíziós műveleti erősítés egyenirányító kapcsolási rajzát! Mekkora lesz a kimeneti feszültség középértéke, ha a bemenetre $1V$ effektív értékű szinusz jelet kötünk és az ellenállások értéke $R_1=1k\Omega$ és $R_2=2,2k\Omega$?

7. Egy jel abszolútértékét szeretnénk megmérni.

a.) Rajzolja fel a kapcsolási rajzot!

- b.) Határozza meg a kimenő feszültség középértékét, ha a bemenetre $U_{be}=1,1107V_{RMS}$ nulla középértékű szinuszjelet kötünk!
- c.) Határozza meg a kimenő feszültség középértékét, ha a bemenetre $U_{be}=1*\sin(314t)+0,2*\sin(628t)$ időfüggvényű jelet adunk!

7A. Egy jel abszolút középértékét szeretnénk meghatározni.

- Rajzolja fel a kapcsolási rajzot!
- Méretezze a kapcsolást úgy, hogy 50Hz-es bemeneti feszültség hatására a kimenet elhanyagolható AC összetevőjű legyen!
- Mekkora lesz a kimeneti feszültség 1Vrms effektív értékű szinuszos bemeneti feszültség hatására?
- Határozza meg a kimenő feszültség középértékét, ha a bemenetre $U_{be}=1VRMS$ effektív értékű, nulla középértékű négyszögjelet kötünk!

8. Egy analóg áramkörben logaritmikus függvénykapcsolatot szeretnénk megvalósítani.

- Rajzolja fel a kapcsolási rajzot!
- Milyen tartományban változhat a kimenő feszültség, ha a felhasznált tranzisztor kollektorárama a $10\mu A-1mA$ között tekinthető a bázis-emitter feszültség exponenciális arányosnak, $I_{S0}=1*10^{-13}A$ és $U_T=26mV$?
- Méretezze a kapcsolást a maximális bemenő feszültség (1V) figyelembe vételével!

9. Egy analóg áramkörben logaritmikus függvénykapcsolatot szeretnénk megvalósítani.

- Rajzolja fel a kapcsolási rajzot!
- Milyen tartományban változhat a kimenő feszültség, ha a konformitási tartomány $10\mu A-1mA$ közé esik, $I_{S0}=15*10^{-14}A$ és $U_T=26mV$?
- Méretezze a kapcsolást a maximális bemenő feszültség (2,5V) figyelembe vételével!

10. Egy jel abszolútértékét szeretnénk megmérni.

- Rajzolja fel a kapcsolási rajzot!
- Méretezze a kapcsolást, ha $|U_{be}|<5V$ és $|I_{be}|<1mA$!
- Határozza meg a kimenő feszültség középértékét, ha a bemenetre $U_{be}=1,1547V_{RMS}$ nulla középértékű háromszögjelet kötünk!
- Határozza meg a kimenő feszültség középértékét, ha a bemenetre $U_{be}=1,1107V_{RMS}$ nulla középértékű szinuszjelet kötünk!

10.a Valósítsa meg egy műveleti erősítő kapcsolással a következő függvényt: $U_{ki} = U_{be}$, ha $U_{be}>0$, $U_{ki}=0V$, ha $U_{be}\leq 0$. A kapcsolás bemeneti ellenállása mindkét irányú bemeneti feszültség esetén $1k\Omega$, a kimeneti ellenállás elhanyagolható legyen.

11.a Egy analóg áramkörben exponenciális függvénykapcsolatot szeretnénk megvalósítani.

- Rajzolja fel a kapcsolási rajzot!
- Milyen tartományban változhat a bemenő feszültség, ha a felhasznált tranzisztor kollektorárama a $10\mu A-1mA$ között tekinthető a bázis-emitter feszültség exponenciális arányosnak, $I_{S0}=2*10^{-13}A$ és $U_T=26mV$?
- Méretezze a kapcsolást a maximális kimenő feszültség (3V) figyelembevételével!

11.b Egy analóg áramkörben exponenciális függvénykapcsolatot szeretnénk megvalósítani.

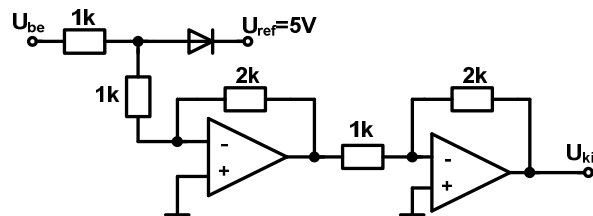
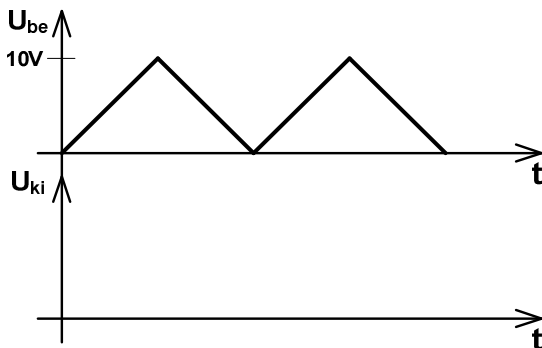
- Rajzolja fel a kapcsolási rajzot!
- Méretezze a kapcsolást úgy, hogy a tranzisztor maximális kollektor árama $1mA$, a hozzá tartozó kimeneti feszültség $1V$ legyen! A tranzisztor záróirányú telítési árama

$I_{S0}=2 \cdot 10^{-13} \text{ A}$ és a termikus feszültség $U_T=26 \text{ mV}$. Határozza meg a bemeneti jeltartományt!

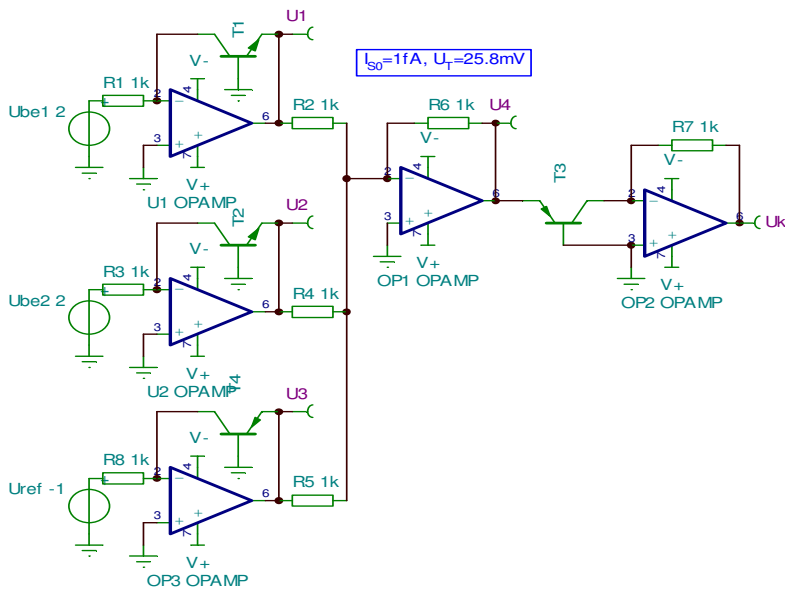
c.) Mekkora lesz a kimeneti feszültség, ha egy hiba folytán a bemeneti feszültség a tervezési értéknél 18 mV -tal nagyobb értéket vesz fel.

11c. Rendelkezésre áll egy $I_{S0}=2 \cdot 10^{-13} \text{ A}$ záróirányú telítési áramú NPN tranzisztor. A termikus feszültség $U_T=26 \text{ mV}$. Tervezzen kapcsolást a tranzisztor felhasználásával, amely az $U_{ki} = 1 \text{ V} \cdot \ln(U_{be}/1 \text{ V})$ függvénykapcsolatot valósítja meg. A tranzisztor árama ne haladja meg a konformitási tartomány felső határát jelentő 1 mA -t az 1 V -os maximális bemeneti feszültségen!

12. Az $U_{be}(t)$ feszültséget az alábbi nemlineáris áramkör bemenetére kötjük. Rajzolja fel a kimeneti feszültség időfüggvényét számszerűen is helyesen! A dióda vezető irányú feszültségesését elhanyagolhatjuk.

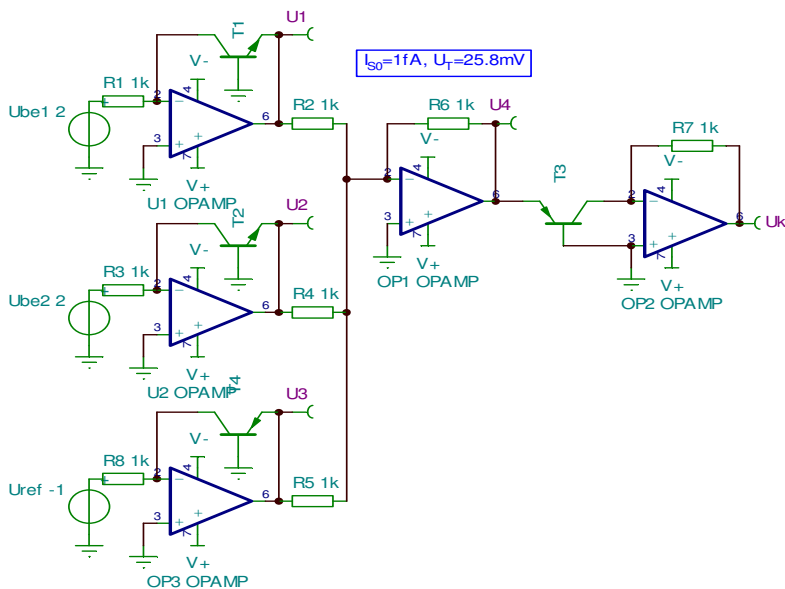

13. Adott az alábbi nemlineáris kapcsolás.

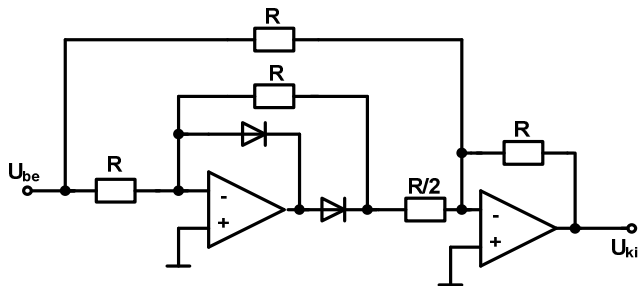
- Bontsa bekarikázással az áramkört négy jellemző részre és nevezze meg az összetevőket!
- Mi lesz U_1 , U_2 , U_3 , U_4 és U_{ki} értéke, ha $U_{be1}=U_{be2}=2V$ és I_{S0} és U_T mindegyik tranzisztorra azonos ($I_{S0}=1fA$, $U_T=25,8mV$)?
- Milyen funkciót valósít meg az áramkör?

13a. Adott az alábbi nemlineáris kapcsolás.

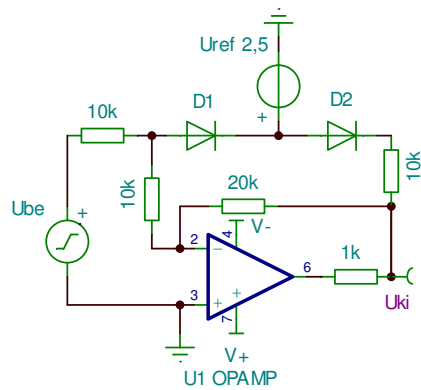
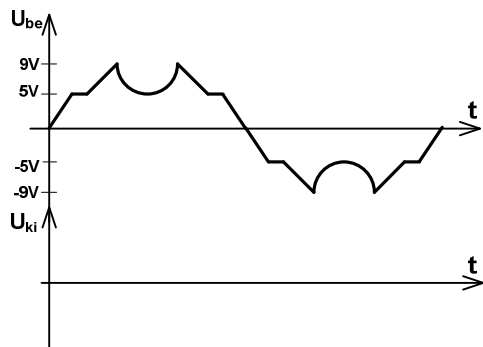

- Bontsa bekarikázással az áramkört négy jellemző részre és nevezze meg az összetevőket!
- Mi lesz U_1 , U_2 , U_3 , U_4 és U_{ki} értéke, ha $U_{be1}=U_{be2}=2V$ és I_{S0} és U_T mindegyik tranzisztorra azonos ($I_{S0}=1fA$, $U_T=25,8mV$)?
- Milyen funkciót valósít meg az áramkör?

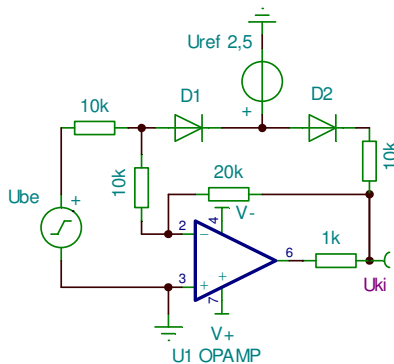
14. Az alábbi áramkör bemenetére nulla középértékű, 5kHz frekvenciájú és 2V effektív értékű háromszögjelet kötünk. Rajzolja fel a kimeneti feszültség időfüggvényét számszerűen is helyesen és határozza meg annak effektív értékét és középértékét!

15. Az $U_{be}(t)$ feszültséget az alábbi nemlineáris áramkör bemenetére kötjük. Rajzolja fel a kimeneti feszültség időfüggvényét számszerűen is helyesen! A diódák vezetőirányú feszültségesése elhanyagolható.

16. Az $U_{be}(t)=5+5*\sin(2*\pi*1000*t)$ feszültséget az alábbi nemlineáris áramkör bemenetére kötjük. Mely elemek **nem** befolyásolják közvetlenül a kimenő feszültséget? Rajzolja fel a kimeneti feszültség időfüggvényét számszerűen is helyesen!

15. Tervezzen olyan nemlineáris áramkört, amely $U_{be}<0V$ esetén $U_{ki}=-U_{be}$, $U_{be}\geq 0V$ esetén $U_{ki}=U_{be}$ feszültséget ad ki. Az áramkör bemenetére nulla középvértékű, 1V effektív értékű szinuszjelet kötünk. Rajzolja fel a kimeneti feszültség időfüggvényét és határozza meg annak effektív értékét és középvértékét!

16. Sorolja fel a nemlinearitások elvi megvalósítási lehetőségeit (egy-egy sor, nem részletezve)! Jelölje ezek közül melyekkel foglalkoztunk jelen tárgy keretében!

17. Sorolja fel és ábrán szemléltesse, milyen közelítéseket alkalmaztunk a dióda karakterisztikájára az egyes töréspontos karakterisztikát megvalósító áramköröknél! A záró irányú telítési áram ismeretében hogyan becsülhető a dióda dinamikus ellenállása nulla feszültség környezetében?

17.a Sorolja fel és ábrán szemléltesse, milyen közelítéseket alkalmaztunk a dióda karakterisztikájára az egyes töréspontos karakterisztikát megvalósító áramköröknél! Az exponenciális karakterisztika ismeretében ($I_{S0}=0,1pA$, $U_T=26mV$ adott) adjon meg töréspontos közelítést a 10mA-es munkapontra.

17.b Sorolja fel és ábrán szemléltesse, milyen közelítéseket alkalmaztunk a dióda karakterisztikájára az egyes töréspontos karakterisztikát megvalósító áramköröknél! Az exponenciális karakterisztika ismeretében ($I_{S0}=0,1pA$, $U_T=26mV$ adott) számítsa ki a pn átmenet feszültségét és dinamikus ellenállását a 10mA-es munkapontra, majd adja meg ez alapján a dióda töréspontos ($U_{D0}=?$, $r_D=?$) közelítését!

18. Tervezzen olyan feszültségkorlátozó áramkört, amely $U_{be}=5V$ bemeneti feszültség alatt a bemeneti feszültséggel azonos U_{ki} kimeneti feszültséget ad, felette viszont $U_{ki}=5V+0,1*(U_{be}-5V)$. A terhelő áram és a jelforrás belső impedanciája elhanyagolható. Rendelkezésre álló elemek: dióda ($U_{D0}=0,6V$, $r_D=100 \Omega$), referencia feszültség ($U_{ref}=10V$) és tetszőleges értékű és számú ellenállás.

19. Tervezzen olyan töréspontos áramkört, amelynél $U_{be}=5V$ bemeneti feszültség alatt az U_{ki} kimeneti feszültséget nulla, felette viszont az átviteli karakterisztika 1, tehát $U_{ki}=U_{be}-5V$. A terhelő áram és a jelforrás belső impedanciája elhanyagolható. Rendelkezésre álló elemek: tetszőleges számú (a nullát is beleértve) dióda ($U_{D0}=0,6V$, $r_D=0 \Omega$), referencia feszültség ($U_{ref}=10V$), műveleti erősítő, komparátor és ellenállás.

20. Az alábbi áramkör bemenetére 7,07V effektív értékű 50Hz-es szinuszos feszültséget kapcsolunk. Rajzolja be egy ábrába a bemeneti és a kimeneti feszültség időfüggvényét számszerűen is helyesen. A diódák nyitó irányú karakterisztikáját $U_{D0}=0,65V$ küszöbfeszültséggel közelítse!

